

Voorwoord

*Cities, like dreams, are made of desires and fears,
even if the thread of their discourse is secret,
their rules are absurd, their perspectives deceitful,
and everything conceals something else.*

Italo Calvino, *Invisible Cities*

Charlotte Dhont

De stad en haar gemeenschap is sinds de moderniteit een inspiratiebron voor talrijke kunstenaars; van Baudelaire en de impressionisten, tot de vroege twintigste-eeuwse avant-gardisten tot de Situationisten in de jaren zeventig. Elke kunstbeweging ondervond zijn stedelijke sensaties en beweegredenen. De kunstenaars die verbonden zijn aan het Stadsatelier van Vooruit kunnen in deze historische tendens gelezen worden. Deze verzameling kunstenaars nestelen zich in het stedelijk weefsel voor een langere termijn om de samenleving waar te nemen. Dit onderzoeksproces heeft vaak een politieke of maatschappelijke drijfveer en kan, maar hoeft niet, te resulteren in een performance, installatie of lezing. Om de continuïteit en kwaliteit te garanderen, ondersteunt Vooruit deze artiesten voor een langere periode onder de noemer van stadsresidenten. Twee kunstenaars en een collectief, respectievelijk Peter Aers, Elly Van Eeghem en Lucinda Ra, hebben voor deze editie van Documenta een schriftelijk spoor van hun werkproces achtergelaten. Ze hebben elk een andere vorm gekozen: een essay, interview en lied.

De eerste tekst *Jump into belief* is van de hand van kunstenaar en filosoof Peter Aers. In dit essay zet Aers zijn poëtica uiteen. Zijn gespreksperformances zijn performances met een (kleine) gemeenschap in een bepaalde spatio-temporele context. Daarbij tracht hij de frictie tussen fictie en werkelijkheid op te heffen. Fictie is voor Aers geen valsheid, maar net een middel om de realiteit vorm te geven. Verbeelding wordt werkelijkheid en omgekeerd; als een homo ludens verkent men splendorwijs zijn leefomgeving. Taal is hiervoor het ultieme machtsmiddel. *We spelen met woorden als kinderen met blokken* (uit *Jump into belief*, 7.a.). Aan de hand van taalfilosofen Alfred Korzybski en Ludwig Wittgenstein en anekdotes uit zijn onderzoek in de gevangenis staft Aers zijn stelling. Met taal kan men werelden bouwen én veranderen. Zonder een moreel

standpunt in te nemen, doelt *Jump into belief* op een transformatie die zich tijdens de gespreksperformances voordoet. Woorden rollen over tafel, zinnen worden opgebouwd, gedachten opnieuw gedeconstrueerd. Iedere gemeenschap maakt zijn eigen verhaal, al is het maar kortstondig, voor heel even.

Tijdens haar residentie in Nieuw Gent werd kunstenaar en onderzoeker Elly Van Eeghem gevraagd om haar werkproces onder woorden te brengen. Met Charlotte Dhont, die via Vooruit haar werk opvolgt, werkte ze samen een interview uit. *Geen grens maar een knoop, geen hek maar een poort* geeft ter introductie een stand van zaken van haar werk. Sinds 2012 is Van Eeghem een doctoraat in de kunsten begonnen onder de noemer van *(Dis)placed Interventions*, waarin ze de verbeelding van de stadsontwikkeling onderzoekt. Na intensieve residenties in de Bloemekenswijk en de tuinwijk Malem in Gent richt ze voor haar derde en laatste deel van haar onderzoek het collectief ontwerpatelier CAMPUS op met buurtbewoners en schoolkinderen van de sociale woonwijk Nieuw Gent. Verder in het interview belichten Van Eeghem en Dhont de theoretische insteek van haar onderzoek steunend op de sociologen Michel De Certeau en Richard Sennett. Enerzijds wordt de spanning tussen inwoner en stadsplanner in CAMPUS verduidelijkt aan de hand van De Certeaus theorie over het onderscheid tussen tactieken en strategieën. Hoe verhouden ze zich tegenover elkaar? Welke perspectieven worden gehanteerd? Welke macht heb je als bewoner? Anderzijds betrekken ze Richard Sennett om het begrip 'grens' beter te definiëren en te kaderen binnen haar werk. Welke grenzen lopen door de stad heen? Waar komen ze tot uiting en welke problemen kaarten ze (pijnlijk) aan? Deze vragen rijzen niet enkel op een lokaal niveau, maar duiken ook in de globale stedelijke omgeving op.

Ten slotte heeft de laatste tekst de vorm van een lied. In LIED. EEN US. beschrijft Lucinda Ra de vele vormen van wonen: een fermette voor de boer of een hut voor een toerist. Maar eveneens huist de tijd in de klok of de eskimo in zijn iglo. Lucinda Ra componeerde dit lied ter gelegenheid van GRONDWERK in Gent. Het bonte gezelschap van theatermakers, beeldende kunstenaars en jazzmuzikanten hebben de afgelopen jaren een hele verzameling aan expertise rond precair wonen, psychiatrie en de sociale stad bijeen gesprokkeld. In GRONDWERK namen ze drie dagen de tijd om dit te delen met het publiek in een unieke scenografie van Sven Roofthoof. Het lied werd bij wijze van inzetiedere avond gezongen door telkens een andere groep: door het kinderkoor De Stemand onder begeleiding van Wim Claeys, een keer met TOSO (The

Ostend Street Orkestra) en met het gepensioneerd koor van Woepertem. Het lied galmde als een lijflied door de driedaagse heen en vat de sfeer, thematiek en vorm samen.

Bibliografie

Calvino, Italo. *Invisible Cities*. Vert. door William Weaver. Houghton Mifflin Harcourt, 1974, 44.